

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Буду я навчатись мови золотої
у трави-веснянки, у гори крутої,
в потічка веселого, що постане річкою,
в пагінця зеленого, що зросте смерічкою.

Андрій Малишко

ЗВУКИ І БУКВИ

§ 1. Звуки мовлення. Букви

Пропливає осінь на хмаринці сірій

Богдан Чалий

1. 1. Прочитай виразно вірш.

Сю **ніч** квітка питала квітку:
— Що ж це робиться? Поясни!
Тільки вчора було ще влітку,
а **сьогодні** вже восени!

Ліна Костенко

2. Яку картину ти уявляєш?
3. Спробуй відповісти на запитання квітки.
4. Вимов звуки і назви букви у виділених словах.

Звуки ми вимовляємо і чуємо. З них утворюються слова. На письмі звуки позначають буквами. Букви ми бачимо, читаємо та пишемо.

2. Спиши букви та речення.

і й и ї г з ю в д
Пропливає осінь на хмарин-
ці сірій.

3. 1. Прочитай. Якими звуками відрізняються слова кожної пари?

Губи — зуби, ліс — лис, ніж — ніс, кит — кіт.

- 2. Яким словам відповідає дана звукова модель?

— • —

4. Прочитай склади й утвори з них слова. З одним із цих слів (на вибір) придумай речення.

Жов, тень; пад, ли, сто; ре, ве, сень.

в́ересень

5. 1. Прочитайте слова. У кожному з них додайте або вилучіть одну літеру так, щоб вийшло інше слово.

Зуб, їжа, смак, буря, план.

2. Запишіть слова парами за зразком.

Зразок.

Зуб — зур.

3. З однією парою слів (на вибір) складіть і запишіть речення.

6. 1. Прочитай та спиши речення.

Вишиває осінь на канві зеленій золоті квітки.

Олександр Олесь

- 2. Підкресли слово, в якому більше букв, ніж звуків. Поясни, чому.

3. Знайди слова з літерою *н*. Який звук вона позначає у кожному випадку? Чому? Побудуй звукову модель одного з цих слів (на вибір).

§ 2. Алфавіт

А осінь вже постукала в вікно

Надія Красоткіна

7. 1. Підготуйтеся і виразно прочитайте уривок із вірша.

А осінь вже постукала в вікно.
Чарівна осінь, сонячна і світла.
Ще гріє серце сонячне тепло,
зелена барва на лугах не зникла.
Ще синє небо радістю цвіте
і хори коників лунають стоголосо,
а вдень і не подумаєш про те,
що у дворі твоїм пригрілась осінь.

Надія Красоткіна

2. Яку осінь змалює поетеса: ранню чи пізню? Знайдіть у вірші слова, що підтверджують вашу думку.

3. Випишіть два образні вислови, які вам найбільше сподобалися.

8. Прочитай український алфавіт. Запам'ятай порядок букв та їх назви.

Аа а	Бб бе	Вв ве	Гг ге	Ґґ ґе	Дд де	Ее е	Єє є
Жж же	Зз зе	Ии и	Іі і	Її ї	Йй ій	Кк ка	Лл ел
Мм ем	Нн ен	Оо о	Пп пе	Рр ер	Сс ес	Тт те	Уу у
Фф еф	Хх ха	Цц це	Чч че	Шш ша	Щщ ща	Ь знак м'якшення	
Юю ю	Яя я						

В українському алфавіті 33 букви. Кожна буква має своє місце і свою назву.

9. 1. Прочитай та відгадай загадку.

Знаю я і знаєш ти,
що разом їх тридцять три!
Перша — А, остання — Я.
Як зоветься ця сім'я?

Ганна Осадко

2. Як по-іншому називають родину із 33 літер?

алфавіт

10. Спиши буквосполучення та слова.

Аа абетка азбука алфавіт

11. 1. Прочитайте слова.

Гарбуз, ялина, береза, буряк, тополя, картопля,
клен, помідор, дуб, морква, осика, огірок.

2. Запишіть в алфавітному порядку: I варіант — назви
овочів; II варіант — назви дерев.

12. 1. Розглянь малюнок. Виразно прочитай текст.

Ходить **Осінь** лугами, берегами. Де зітхне — там холодом вієне.

Любить Осінь ночами сидіти на б'єрезі ставка. А вранці **підіймає** над водою сивий туман...

Бояться Осені пташки.

За Василем Сухомлинським

2. Спиши перше речення. Визнач, скільки в кожному слові звуків.

3. Побудуй звукові моделі виділених слів.

4. Поміркуйте, про що могли розмовляти пташки та Осінь.

13. Запиши в алфавітному порядку п'ять-шість назв осінніх квітів.

На липах листя золоте тріпоче

Олександр Олесь

14. 1. Прочитай вірш. Добери до нього заголовок.

На липах **листя золоте**
тріпоче понад нами,
неначе знову **ліс цвіте**
осінніми квітками.

Олександр Олесь

2. Уяви, що разом із автором вірша ти йдеш осіннім лісом. Спробуй побачити й відчути те, що побачив і відчув поет. Замалюй свої враження.

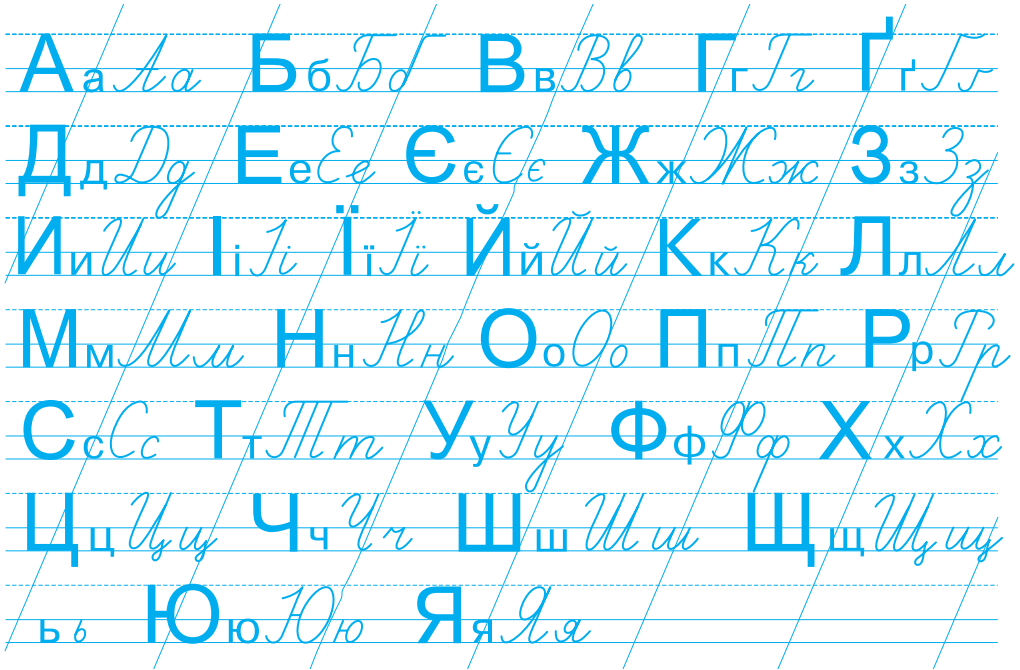
3. Із виділених слів склади і запиши речення.

15. Спиши буквосполучення. Зі складів утвори та запиши слова.

лт / мс / зо / тя / ло / те

16. 1. Пригадай написання малих і великих букв українського алфавіту (друкованих та рукописних). Прочитай їх, правильно називаючи.

Зверни увагу! Букву й («ій») називають ще «йот».

Буква ь (знак м'якшення) не буває великою.

2. Скільки букв в українському алфавіті? Яка буква не позначає окремого звука? Які букви можуть позначати два звуки? Які букви завжди позначають два звуки?

17. 1. Прочитайте та доповніть речення словами з довідки.

Ходить осінь лугами, берегами, як ... .

Хмарки летять у небі, наче ... .

Вербові листочки гойдаються на хвилях, ніби ... .

Слова для довідки: пташки, човники, господиня.

2. Запишіть доповнені речення.

18. Прочитай слова та знайди в них однакові звуки. Склади і запиши речення зі словами *диктант*, *диван*.

Дині, дівчинка, диктант, диван.

ДИКТА́НТ

ДИВА́Н

19. Запиши назви річок України в алфавітному порядку.

Дніпро, Збруч, Стрипа, Тиса, Черемош, Горинь.

§ 3. Наголос

А пташатку-небожатку яр-веснонька сниться

Богдан Лепкий

20. 1. Прочитайте рядки з вірша Богдана Лепкого. Виділені слова вимовляйте з більшою силою голосу.

1. Там у лісі на горісі **пташенятко** спало.

2. А пташатку-**небожатку** яр-веснонька сниться.

Небожа́тко — тут: бідолаха.

2. Запишіть перше речення з пам'яті. Побудуйте його схему.

3. Прочитайте слова та словосполучення. Дізнайтеся, що кожне з них означає. Яка спільна частина є в цих записах?

Яр-веснонька, Ярило, яра пшениця, ярина.

21. 1. Прочитай склади. Утвори і запиши слова.

ш / ні / гол / тел / дя

2. Побудуй звукову модель слова *дятел*.

ДЯ́ТЕЛ

22. 1. Розглянь малюнки і назви зображені предмети.

2. Який звук у кожному слові вимовляється з більшою силою голосу?

3. Запиши слова і познач наголос за зразком.

Зразок.

Шішка.

23. 1. Прочитайте слова. Розгляньте і порівняйте звукові моделі. Що ви помітили?

Машина, колесо, молоко.

2. Визначте, якому слову відповідає кожна звукова модель, і запишіть слова в тому самому порядку.

24. 1. Спиши слова і познач у них наголос.

Одинадцять, виразно, читання, черговий, шофер, олень.

2. Перевір себе за орфографічним словником.

25. Спиши речення. У словах — назвах птахів познач наголос.

Синички, шпаки, мухоловки, дятли — друзі саду. Бережіть птахів!

§ 4. Склад.

Перенесення слів із рядка в рядок

Пішов котик на торжок

З народного

26. 1. Прочитай потішку. Повтори її декілька разів.

Пішов котик на торжок,
купив собі кожушок.

З народного

2. Запиши потішку з пам'яті.

3. Виділені слова поділи на склади. Скільки складів у кожному слові?

Слова треба переносити із рядка в рядок за складами: *ро-машка, рома-шка, ромаш-ка.*

Склад із однієї літери не залишають у попередньому рядку і не переносять у наступний: *лі-лія, яли-на.*

27. 1. Спиши слова, поділяючи їх для перенесення.

Заєць, котик, ясен, сонце, курча, явір, город, ключ.

2. Які з цих слів не можна переносити з рядка в рядок? Які слова можна переносити різними способами?

28. Із поданих складів утвори і запиши слова.

на / на ву лець вук ти

29. 1. Прочитай слова. Усно поділи їх для перенесення.

Низька, тополька, чайка, родзинки, воджу, байка, Ольга, чайник, раджу.

2. Перевір за правилом, чи правильно ти виконав завдання.

Букви **й** та **ь** під час перенесення слів не можна відривати від попередньої літери: *тюль-пан, чай-ка*. Не розриваються сполучення літер **дж**, **дз**, що позначають один звук: *си-джу, ґу-дзик*.

30. Доберіть по два-три слова на кожне правило перенесення слів із рядка в рядок.

31. 1. Прочитай уривок із тексту.

ЯК ЗДИВУВАВСЯ МУРКО

Живе у бабусі кіт Мурко. Часто **лежить** котик проти **сонця**, **гріється**, заплющивши очі. Тільки **хвостиком** махає.

Якось на подвір'ї ходило курча. Воно відбилося від квочки, жалібно пищало. Побачивши кота, замовкло...

За Василем Сухомлинським

2. Випиши виділені слова. Вимов їх, «розтягуючи» по складах. Скільки складів у кожному слові?

32. 1. Поміркуй, якими буквами мають починатися дані імена.

2. ..адійка, ..ндрійко, ..льга, ..гор, ..лег, ..аринка.

2. Які з цих слів не можна переносити з одного рядка в інший? Чому?

3. Запиши імена дівчаток або хлопчиків (на вибір), поділяючи їх для перенесення.